

Historisk fra bunnen

Medlemsbrev for Norsk Dykkehistorisk

Årgang 5 nr. 1

Mai 2015

Referat fra medlemsmøtet i Larkollen mars 2015

Fra samlingen i Larkollen.
Foto Anton Smith

Noen og tjue medlemmer og gjester hadde samlet seg i bedehuset Emmaus som inneholder formannen Stein Stavdal Paulsens private dykkehistoriske samling for å høre om tidlig sportsdykking i Norge, verdens nordligste hjelmdykk, avholde generalforsamling og se på Steins imponerende samling.

Først ut etter at Stein hadde orientert om samlingen var Rolf Greve en av froskemannsdykkingens pionerer i Norge. Han fortalte om sitt første dykk i 1943. Senere om hvordan

han var med på utviklingen av den første Poseidon pus-teventilen i Sverige og om oppstarten av firmaet Dykkersport, dykkerskolen og draktproduksjoen av Termo Suit. Det hele med en billedpresentasjon av stor dykkehistorisk interesse.

Den neste av sportsdykkerpioneren som fortalte om hvordan han startet med dykking var Arne-Johan Arntzen som senere ble en sentral person innen dykkesmiljøet i Norge. Han startet

med hjemmelaget utstyr i 1949. Senere var han med på å stifte Norges første sportsdykkerklubb og var sjef på Dykker- og froskemannskolen på Haakonsvern. Også hans foredrag var illustrert med dykkehistoriske bilder.

Dag Nævestad, konservator ved Norsk Maritimt Museum fortalte om "Verdens nordligste hjelmdykk – med ubåten Nautilus mot Nordpolen 1931". Et meget interessant og rikt illustrert foredrag fremført med stor innlevelse.

Det ble og tid til å vise en animasjonsfilm fra Norsk Yrkesdykkerskole om: Yrkesdykking – trening på bruk av SPHL (Self Propelled Hyberbaric Lifeboat). Det hele kommentert av daglig leder ved skolen Dag Wroldsen.

Salgsartikler:

**T-SKJORTER
DYKKEREGLEMENT FRA
1915
FOREDRAGENE FRA KLOKKE-
DYKKESEMINAR 2005**

AKTUELLE DATOER:

**NÆRMERE INFO. FRA SEKRE-
TÆREN**

**NEUSTADT, TYSKLAND . HISTO-
RISK DYKKING 20.—21. JUNI**

**ORUST , SVERIGE, NORDISK
MØTE 14.—16. AUGUST**

**TURKU, FINLAND, DAY OF
DIVING 6. JUNI**

**15 ÅR NORSK DYKKEHISTORISK
FORENING 26. SEPTEMBER I
BERGEN**

**HDS, POOLE, ENG-
LAND, 10. OKTOBER**

**NUI DYKKESEMINAR
25. OG 26. NOVEBER-**

Generalforsamlingen 2015. Kort referat.

Denne ble ledet av Kåre Segadal på en rask og effektiv måte. Alle sakspapirene var utsendt på forhånd unn-tatt det reviderte regnska-pet. Det skulle fremlegges av kassereren på møtet, men grunnet streiken i Nor-wegian kom han seg ikke over fjellet. Vi hadde fått det elektronisk.

Alle punkter ble vedtatt, noe etter litt utfyllende kommentarer. Samtlige styremedlemmer som var på valg ble gjenvalg med akkla-masjon. Ingen benkeforslag.

Formann: Stein Stavdal Paulsen (2 år), nestformann: Vidar Fondevik (ikke på valg), kasserer: Arve Lyssand

(ikke på valg), sekretær: Bjørn W. Kahrs (2 år). De seks varamedlemmene: Per Ragnar Jensen, Geir Krohn Knag, Leif-Tore Skjerven, Kåre Segadal, Gunnar Appelthun og Roar Birkeland ble alle gjenvalg, eller var ikke på valg.

I dette nummeret:

MEDLEMSMØTEREFERAT 1

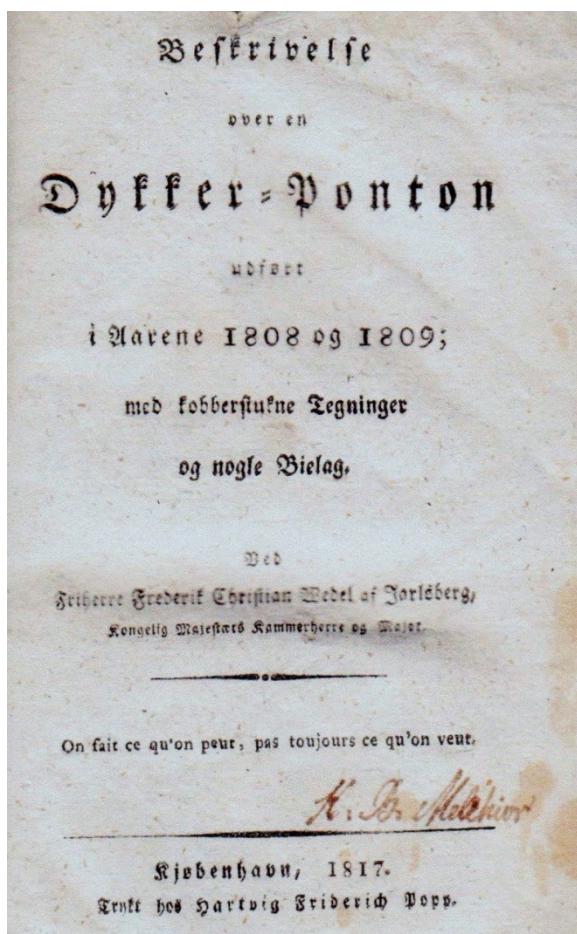
GENERalforsamling 1

En dykkerutrustning
brukt i 1809 2-4

En dykkerutrustning brukt i København i 1809.

Av Bjørn W. Kahrs. Tegningsbeskrivelser av Sven Erik Jørgensen.

Fra John Peder Staubo ble jeg gjort oppmerksom på en ny brikke i vår dansk-norske dykkehistorie. Frederich Christian (Fritz) Wedel av Jarlsberg var baron, godseier, teaterdirektør, forfatter og oppfinner, født i København i 1757 og døde på Luderupgård er begravet i Rislev. Han studerte juss (jura) i Göttingen og Leipzig og ble i 1777 auskultant i rentekammeret. Hans videre karriere er lite interessant for oss dykkehistorikere med unntak av et arbeid han gjorde i 1808 og 1809 og som resulterte i et hefte utgitt i København i 1817. Hftet er på 64 sider og er skrevet med gotisk skrift

(Fraktur alfabetet) med tittelen: "Beskrivelse over en Dykker-Ponton udført i Aarene 1808 og 1809; med kobberstukne Tegninger og nogle Bielag. Ved Friherre Frederik Christian Wedel af Jarlsberg, Kongelig Majestæts Kammerherre og Major». Det er skrevet i datidens snirklete embedsmannsspråk og stilet til Hans Majestæt vor allernaadigste Konge tilegnet, alierunderdanigst af Forfatteren.

Han var muligens inspirert av luftballongen som beveget seg fritt i luften for han forestilte seg at hans dykkerpontong kan gjøre det samme under vann. Han har innsikt i de italienske dykkermaskiner og sier om: "de saakaldte Dykkerklokker med deres store Ubequemmeligheder for dem som skal betjene sig af dem". På den annen side virker det ikke som om han har kjennskap til Heinrich Schultzes dykkerutstyr fra 1760. Han nevner en modell av et utstyr oppfunnet av en Garder til fods? ved navn

Winstrup som måtte ha lært noe fra møllebyggerprofesjonen. De to treffer hverandre etter at Wedel Jarlsberg hadde sett modellen hos Admiralitetet. Han mener at prinsippene ved modellen er feil, men kanskje kunne de i fellesskap utvikle noe. Winstrup blir invitert til Wedel Jarlsbergs gård ved Næstved for å arbeide med ideene og får penger til å kjøpe inn materialer. Han fikk i en periode arbeide uforstyrret, men brukte tiden til å bygge en fullskalautgave av sitt eget utstyr som også var basert på en båtlignende konstruksjon.

I Danmark var en auskultant gjerne en person som etter særlig autorisasjon bisitter retten sammen med dommeren, ikke for å delta i sakens behandling eller pådømmelse, men derimot for å utdanne seg selv til dommervirk-

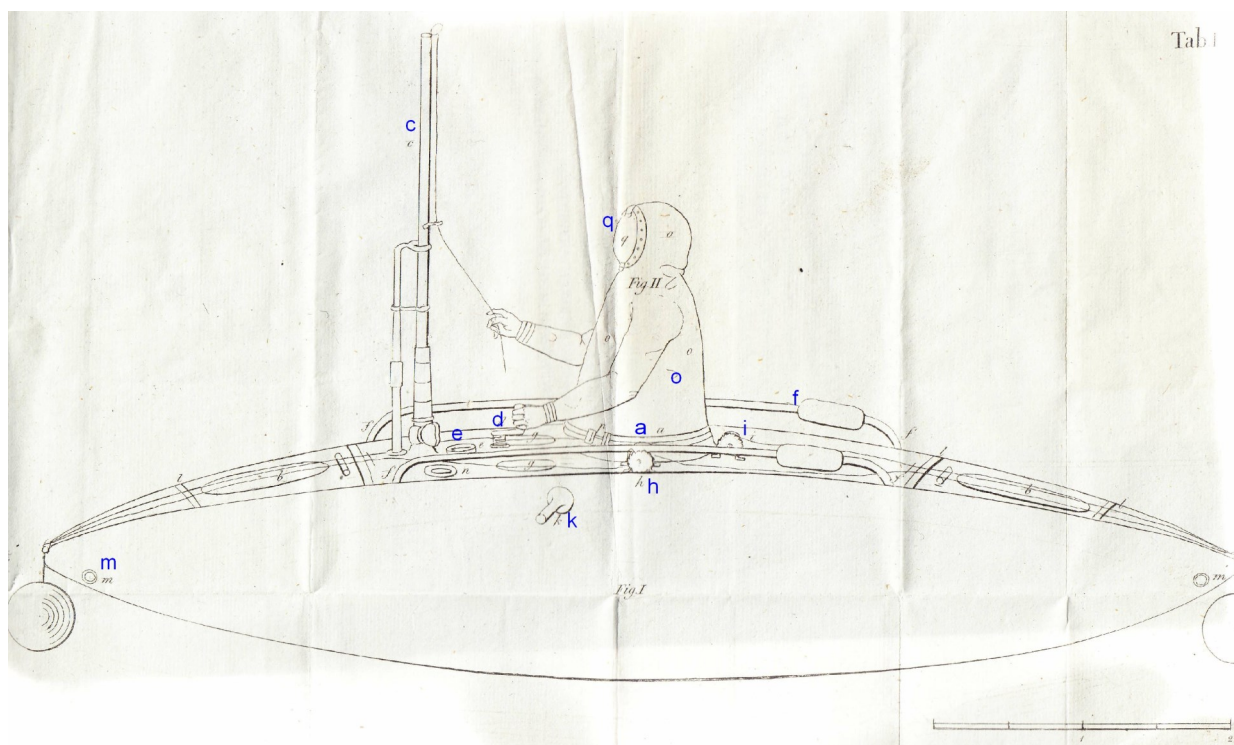
Denne ble nå prøvet, men når den hadde dykket med Winstrup om bord, kom den ikke opp igjen. Den hadde kollapset på grunn av vanntrykket. Wedel Jarlsberg hadde for sikkerhets skyld festet et tau til konstruksjonen og fikk halt ham opp og reddet Winstrup fra drukningsdøden.

Wedel Jarlsberg hadde av kongen fått låne en tørrdokk på Holmen for sine forsøk med sin dykkerpontong i 1808, men fikk problemer. Dokken skulle brukes for dokksetting av et skip og videre forsøk måtte utsettes til sommeren 1809 da dokken igjen ble ledig. Det første prøvedykket ble gjort av tømmermann Johann Konrad Klein. Wedel Jarlsberg hadde beregnet at luftmassen som han tok med seg under vannet skulle vare $\frac{3}{4}$ time, men Klein ble nede nesten en time før han bestemte seg for å komme til overflaten. Wedel Jarlsberg beskriver flere problemer blant annet med en messingpumpe som de ikke får produsert med stor nok nøyaktighet i København. Pumpen skulle pumpe ut vann, men og pumpe luft inn i pontongen. Den ville muligens kunne produseres i England, men Danmark-Norge var i krig med dem. Pontongen var bygget i kobber, men etter prøvene viste det seg at den i stor grad ville kunne bygges i tre som ville bli mye rimeligere. Han forklarer grunnene for de ytre dimensjonene. Han er nå klar for å vise pontongen for kongen: «som allernaadigst behagede at fastsætte Dagen, paa hvilken han ville bieveaane Forsøget.» Forsøket går meget bra og Wedel Jarlsberg får beskjed om å kontakt statsråd Bugge. Noen dager senere gjentas forsøket for en i heftet navngitt forsamling. Han søkte etterpå om en bevilgning til å videreføre arbeidet, men det ble ikke innvilget, kun et årlig beløp for å dekke renteutgiftene på hans utlegg

Han finner og ut at det har foregått lignende forsøk i Paris. Det som interesserte ham var at de var: «ifærd med at udfinde den bedste Maade, hvorpaa den af Mennesker udaandede, følgelig sin Suurstof for det meste berøvede Luft, bedst og paa det hastigste kunde gjøres skikket igjen til Indaanding, naar den var adskilt fra den frie Lufts Atmosphære». Han ville selv betale oppholdet, men søkte om midler til reiseutgiftene. Krigsøkonomien stoppet både reisen og videre forsøk med dykkerpontongen.

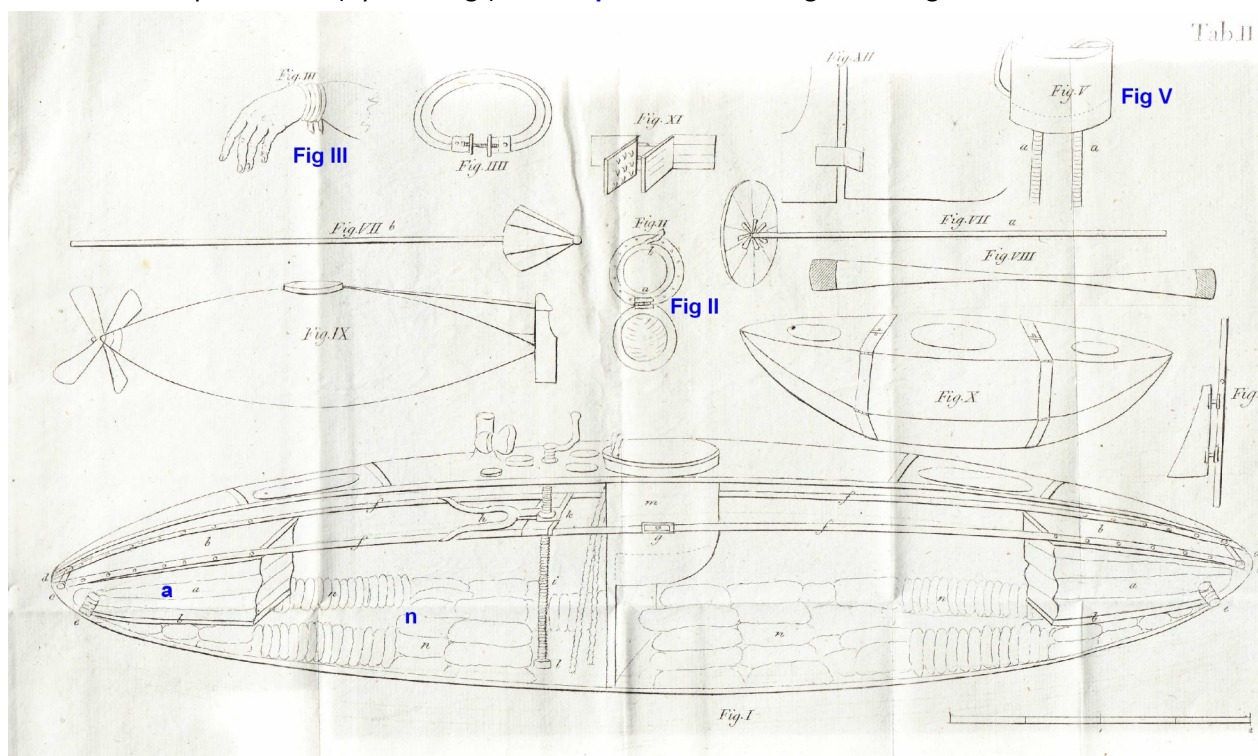
På tegningene sees store likhetstrekk med undervannskanoen MSC (Motorised Submercible Canoe)»Sleeping Beauty» fra rundt 1944.

Ønsker du å lese hele heftet og beskrivelsen av tegningene så finnes det på: [dykker_ponton_1808_1809_wedel_jarlsberg](#)

Tab. I

a: Rem, der spænder dykkerdragten tæt til pontonen. **c:** Rør der sikrer frisk luft til pontonens indre og som kan lægges ned, når pontonen er neddykket. **d:** Håndtag til at betjene bælgene med og dermed justere pontonens opdrift. **e:** Kompas. **f:** Jernstang med forskydelige blyvægte til at trimme båden med. **h:** Spil til at sænke og hæve blyvægtene, der er placeret for og agter, og som fungerer som ankere. **i:** Spil til bøjer for og agter, der ved civile pontoner anvendes til at fikse dykkedybden **k:** Rorspind **m:** Rør der forbinder bælgene med havet **o:** Kaperdækken (dykkerdragt) i skind **q:** Vindue i messingindfatning.

Tab. II

Fig. I. **a:** Bælg. **g:** Stænger som med håndtaget og spindlen kan bevæges op og den for at trække vand ind i bælgene eller presse vandet ud. **n:** Blyballast. **Fig. II:** Dragten vindue. **Fig. III:** Tætning ved håndled. **Fig. V:** Brystskilt i blik, som dækker dykkerens mund og næse og som, når vandtrykket klemmer dragten mod dykkerens krop, tillader dykkeren at ånde gennem de to fleksible rør, der når ned i bunden af pontonen